

Як відомо, в Україні для студентів, які навчаються за державним замовленням, навчання безкоштовне (правда, обсяги держзамовлення шроку скорочуються). Крім того, при успішному навчанні виплачується щомісячна стипендія за рахунок держави. Проте громадяни мають право навчатися за власні кошти та кошти роботодавців, спонсорів тощ. Можливе кредитування оплати за навчання. Державний цільовий пільговий кредит на здобуття вищї освіти можуть отримати молоді громадяни України віком від 14 до 35 років, які успішно склали вступні іспити або навчаються на будь-якому курсі вузу. Система погашення та відсоткова ставка за державним кредитом: сума кредиту повертається із платою 3% річних протягом 15 років починаючи з дванадцятого місяця після закінчення навчання у вищому навчальному закладі до Державного бюджету України з платою шроку однієї п'ятнадцятої частини загальної суми одержаного кредиту та відсотків за користування ним [1]. Слід зауважити, щр отримати цей кредит досить складно.

У США роль федерального міністерства освіти у більшості випадків полягає у фінансуванні вищих закладів освіти шляхом надання стипендій на навчання для студентів і грантів на наукові дослідження. Фінансування вищї школи в США здійснюється як федеральним урядом (фінансова допомога студентам через гранти на навчання, довгострокові кредити на навчання, програми надання роботи під час навчання, гранти на дослідження), так і керівництвом штатів (для державних вищих навчальних закладів – через пряме фінансування, гранти на дослідження і фінансову допомогу студентам, для приватних – тільки через фінансову допомогу студентам, гранти на дослідження). Водночас, зауважимо, щр сьогодні спостерігається тенденція до скорочення державної підтримки освіти.

Фінансування вищї школи США, яке має два джерела – приватний капітал і державний бюджет, одне з найбільших у світі. Спочатку вища освіта отримувала фінансові засоби в основному від приватного капіталу, а державне фінансування було незначним. Тільки в другій половині минулого століття обсяги державного фінансування стали перевищувати приватні. На сьогодні спостерігається стабільна тенденція балансування міждержавними і ринковими пріоритетами.

Приблизно одна третина американської вищї освіти фінансується приватним капіталом – це приватні особи, благодійні фонди і корпорації. Приному половину всього фінансування становлять пожертви приватних осіб, зазвичай випускників вузів. У США розповсюджено створення асоціацій випускників, членство в яких є почесним, а постійні пожертви забезпечують вивчання в суспільстві.

Благодійні фонди та організації, такі як Фонд Форда, Фонд Рокфеллера, Фонд Дьюка, Фонд Карнегі та ін. добре відомі в США і є важливим джерелом фінансування американської вищї освіти.

Державне фінансування здійснюється за трьома основними напрямками – наукові дослідження, інституційна допомога і допомога студентам. У 50-60-их роках минулого століття федеральний уряд виділяв значні асигнування на розвиток наукової сфери і створення групи провідних дослідницьких університетів, а не на розвиток вищї освіти. Основна частина цих коштів призначалася невеликій кількості вузів, де були зосереджені кращі наукові кадри і найбільш талановита молодь. Близько 90% всіх федеральних субсидій спрямовувалися в середньому у 100 навчальних закладів, а інші вузи отримували незначну частку державного фінансування і значно поступалася за своїм рівнем [2]. Така тенденція притаманна й початку XXI століття.

Наукові дослідження в США фінансуються в основному федеральним бюджетом, який розподіляє кошти серед міністерств та інших структур для подальшого їх спрямування у дослідницькі університети. Значні засоби для проведення наукових досліджень отримують Міністерство

охорони здоров'я, Міністерство енергетики, Національний науковий фонд, Міністерство оборони та ін.

Кошти для наукових досліджень університети отримують через різноманітні гранти, спільні договори, які укладаються міжвузом і корпорацією, а також державні контракти. Всі зазначені способи фінансування наукових досліджень використовуються вищими навчальними закладами поряд з приватним капіталом.

Дроходи вищих навчальних закладів США складаються не тільки з державних асигнувань чи приватних коштів. Джерелом доходів є також власні засоби. Так, у 2000-2001 н.р. з державного бюджету американські вузи отримували 39,8% загального доходу, а власні засоби склали 9,4%. Власні джерела включають доходи від надання освітніх послуг, допоміжних підприємств і медичних закладів, які належать вузу, а також інвестиційної діяльності. Плата за навчання є окремим джерелом доходів вузів.

Вартість американської вищї освіти відрізняється відповідно до статусу, рівня і типу вузів. Так, навчання у державних вищих навчальних закладах у 2011-2012 н.р. обходилося в середньому в 14292 дол. У недержавних вузах плата за навчання становить сьогодні в середньому 33047 дол. [3]. При цьому слід зауважити, щр плата за навчання постійно зростає, щр негативно позначається на кількості бажаючих отримати вищу освіту. У зв'язку з цим, деякі ВНЗ самостійно стали знижувати плату за навчання. Так, починаючи з 2001 року Бетані коледж (Bethany College) у штаті Західна Вірджинія знизив вартість навчання з 21 тис. до 12 тис. дол., тобто практично в два рази. За даними Національної асоціації незалежних коледжів (National Association of Independent Colleges and Universities) зниження оплати за навчання в таких вузах як Бетані коледж, Вісліан коледж (Wesleyan College) у Північній Кароліні, Блуефілд коледж (Bluefield College) у Вірджинії, Пайн Мейнор коледж (Pine Manor College) у Масачусетсі та ін. спричинило значне зростання кількості абітурієнтів [4].

Висока вартість вищї освіти зумовила необхідність формування системи фінансової підтримки студентів, яка б передбачала надання допомоги не тільки федеральним урядом чи урядами штатів, а й приватними особами, благодійними фондами, корпораціями, а також безпосередньо вищими навчальними закладами.

Видатки американців на здобуття вищї освіти складають суттєву частку їх загальних витрат. Практично з часу народження дитини батьки відкладають гроші на її навчання. Якщо сім'я має низькі доходи, вона має можливість отримати допомогу на навчання дітей. Теоретично фінансову підтримку можуть одержати абсолютно всі студенти. Однак перевага надається особам із малозабезпечених сімей, представникам расово-етнічних меншин, студентам, які досягли значних успіхів у навчанні.

Федеральна підтримка студентів здійснюється згідно Програми федеральної фінансової допомоги (Title IV Federal Financial Aid Program). Всі студенти акредитованих вузів, факультетів і програм є її безпосередніми учасниками. У 2007-2008 н.р. частка студентів вузів, які одержують будь-яку фінансову допомогу, склали 71,3%, а федеральну фінансову допомогу – 56,7% [3]. Існують певні відмінності у видах фінансової допомоги, відповідно до рівнів вищї школи. Так, на переддипломному рівні – це гранти, а на дипломному рівні – стипендії. Позики видаються однаково на обох рівнях.

Клопотання про фінансову допомогу студент може подавати безпосередньо до вузу, Департаменту вищї освіти штату або Міністерства освіти США. Для отримання окремих видів грошової підтримки необхідно довести наявність матеріальних труднощів у сім'ї. Вартість навчання, а також додаткові неосвітні витрати оцінюються у відділі фінансової допомоги навчального закладу. Критерієм надання федеральної фінансової підтримки є прогнозований розмір вкладу сімей у вищу освіту, який встановлюється Конгре-

сом США [5].

Видами фінансової допомоги є гранти, позики, стипендії та податкові пільги.

Гранти – це грошові або інші засоби, які надаються безкоштовно і без повернення. Гранти, які можуть бути як регулярними виплатами, так і разовими, фінансуються державними чи приватними суб'єктами, а також безпосередньо самими вузами. При цьому студент зобов'язаний після закінчення вищого навчального закладу відпрацювати в даному регіоні за певною спеціальністю близько 5-10 років. Часто гранти на навчання виділяють релігійні або національні громади, рідше – меценати або компанії. Також виділяють особливі гранти, засновані певними організаціями, наприклад, гранти Національного наукового фонду, Комісії з ядерної енергії, Національного фонду з досліджень космосу, Національного інституту охорони здоров'я та ін. Гранти також можуть надаватися самим вузом, особливо це притаманно приватним престижним навчальним закладам. В цілому приватних і вузівських грантів не так багато, а їх найбільша кількість надається федеральним урядом.

Федеральний уряд передбачає два основних типи грантів: гранти Пелла (Pell Grants) і Додаткові освітні гранти (Supplemental Educational Opportunity Grants). Грант Пелла, названий на честь сенатора Клайборна Пелла – це найпоширеніший у США вид фінансової допомоги [6, с.201]. Сума гранту розраховується за спеціальним Індексом Гранту Пелла (Pell Grant Index), який враховує фінансові можливості студента, доходи його сім'ї, вартість навчання у коледжі, програму навчання та ін. Грант Пелла відіграє виділяється від інших грантів і стипендій тим, що при індексі нижче певної величини допомога надається обов'язково.

Додаткові освітні гранти – це субсидії, які надаються студентам коледжів у разі особливих фінансових труднощів (перевагу мають ті особи, які одержують грант Пелла). Однак отримання цього гранту залежить не тільки від матеріального становища студента, а й від фінансових можливостей вузу.

Позики (кредити) підлягають обов'язковому поверненню, причому деякі з них готрібно повертати ще під час навчання. Позики надаються з різних джерел, але основним є федеральний уряд. На сьогодні у США надаються такі види позик Перкінга (Perkins Loan), Стеффорда (Stafford Loans), Плас позики (Plus Loans) і Додаткові позики для студентів (Supplemental Loans for Students). Позика Перкінга надається коледжем або університетом на пільго-

вих умовах і виплачується протягом певного періоду часу після закінчення навчання (в середньому під 5% річних з виплатою до 10 років). Також популярними є Плас позики та кредити Стеффорда, які надаються банками та іншими фінансовими установами батькам студентів. Таким чином, федеральні позики поділяють на дві основні групи: Програму прямих студентських позик (Direct Student Loan) і Програму сімейних освітніх позик (Family Education Loan).

Американська вища школа пропонує різного роду стипендії, більша частина яких надається для дослідницької діяльності. Розмір стипендій не залежить від фінансового становища студента. Так на рівні бакалаврату враховується попередній рівень успішності (середній бал за школу чи двузівські курси), спортивні успіхи, належність до расово-етнічних меншин (для індіанців навчання майже скрізь безкоштовне), виняткові успіхи (стипендію може отримати голова студентської ради, редактор студентської газети та ін), здобутки в навчанні або дослідницькій діяльності і т.д. На рівні постбакалаврату надаються кілька видів стипендій, які залежать від специфіки діяльності студента. Найбільш поширені стипендії – це дослідницькі (Research Assistantship), стипендіальні премії (Research Fellowship), викладацькі (Teaching Assistantship), стипендії стажера (Traineeship), стипендії асистента (Assistantship) та ін. [7, с.31].

Окрім стипендій, грантів і позик існує такий вид фінансової допомоги як робота для студентів під час навчання (Work-Study). Робота надається як самому навчальному закладі, так і поза його межами. При цьому кількість робочих годин на тиждень обмежена, щоб робота не впливала на навчання. Для поліпшення свого фінансового становища студентам пропонують роботу, наприклад у студмістечку 20 годин на тиждень під час навчання або повний робочий тиждень у період канікул.

Держава також виділяє деякі податкові пільги (знижки) студентам та їхнім сім'ям. Наприклад, податкові пільги надаються на фінансові заощадження, які зібрані батьками для навчання дітей, а також безпосередньо на його оплату. Так, відповідно до закону про надання допомоги платникам податків від 1997 р. для вищої освіти були введені дві податкові знижки – «Хоуп стипендія» (HOPE Scholarships) і «Лайфтайм Ленінг кредит» (Lifetime Learning Credit).

Загалом, значні масштаби державного і приватного фінансування вищої освіти США, а також наявність у вузів інших джерел доходів дозволяє проводити досить гнучку фінансову політику.

Література та джерела

1. Грішнова О. Розвиток вищої освіти в Україні: тенденції, проблеми та шляхи їх вирішення / О.Грішнова // Вища школа. – 2001. – №2-3. – С.22-33
2. Каверина Э.Ю. Тенденции развития высшего образования США: дис. ... канд. пед. наук 08.00.14 «мировая экономика» / Э.Ю.Каверина. – М., 2007. – 246 с.
3. Digest of Education Statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу. <http://nces.ed.gov/programs/digest/2011/menu_tables.asp>. – загол. з екрану. – Мова англ.
4. National Association of Independent Colleges and Universities [Електронний ресурс]. – Режим доступу. <<http://www.atlantahighered.org>>. – загол. з екрану. – Мова англ.
5. Дюнстоун Д.Б. Система образования в США: структура, руководство, финансирование / Д.Б.Дюнстоун // Университетское управление: практика и анализ. – 2003. – №5-6(28). – С.92-102
6. Галаган А.И. Финансовая помощь студентам в образовательной политике развитых зарубежных стран / Галаган А.И., Пряншичкова О.Д., Сазонова Ю.Б. / Под науч. ред. А.Я.Савельева. – М.: НИИВО, 2002. – 44 с.
7. Smith R.V. Graduate research. A Guide for Students in the sciences / R.V.Smith. – N.Y.: Plenum Press, 1990. – 182 p.

В статті розглядаються питання вищої освіти та її фінансової підтримки. Підкреслюється необхідність в процесі реформування оточеної системи вищої освіти учитися зарубіжний досвід, в частині США, де існують різні форми фінансової допомоги студентській молоді. Взагалом, значні масштаби державного і часткового фінансування вищої освіти США, а також наявність у вузів інших джерел доходів дозволяє проводити досить гнучку фінансову політику.

Ключові слова: США, вища освіта, фінансова підтримка.

This article deals with the problems of higher education. During last years the necessity of the essential changes in the field of higher education in Ukraine is actively discussed. It is underlined that serious changes in the field of higher education need financial support, including financial support of students. Reformation of the Ukrainian system of higher education can't be

successful without paying attention to the foreign experience, for example, the achievements of the USA, where the financial support of higher school is very important. Special attention has been paid in the article to the analyses of different forms of students' financial support (Research Assistantship, Research Fellowship, Teaching Assistantship, Traineeship, Assistantship, Pell Grants, Supplemental Educational Opportunity Grants, Perkins Loan, Stafford Loans, Plus Loans, Supplemental Loans for Students, Direct Student Loan, Family Education Loan, HOPE Scholarships, Lifetime Learning Credit). In general, large scale public and private funding of higher education in the USA as well the availability other revenue sources in universities allows to keep a flexible financial policy.

Key words: the USA, higher education, financial support.

УДК 378.013.42+373.613:159.922.73

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СТАТЕВО-РОЛЬОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ

Корінна Ганна Олексіївна
м.Умань

У статті розглядається актуальна проблема формування у вищих навчальних закладах готівності і майбутніх соціальних педагогів до статево-рольової соціалізації дошкільників. Автор здійснює концептуалізацію та аналіз сутності поняття «професійна підготовка» у педагогічній та психологічній науковій літературі. У статті подано результати наукових пошуків, що дозволило розкрити теоретичні аспекти сутності проблеми, виявити особливості професійної підготовки фахівців до роботи з дітьми в процесі їхньої статево-рольової соціалізації та визначити критерії професійної готівності майбутніх соціальних педагогів у цій сфері.

Ключові слова: професійна підготовка, статево-рольова соціалізація, критерії професійної готівності

Постановка проблеми. Динамічний розвиток системи вищої освіти, спрямований на вдосконалення процесу професійної підготовки фахівців, у тому числі і з соціальної педагогіки, які були б спроможними адаптуватися до швидкоплинних змін у професійній діяльності, самостійно поповнювати професійні знання та збагачувати власний професійний досвід.

Формування ефективної професійної діяльності соціального педагога розгортається як дія цілісної структури управління формуванням професійної діяльності забезпечує функціональне, змістове і структурне усвідомлення цієї діяльності; співвідношення між загальною функціональною моделлю діяльності та її окремими проявами визначається взаємозв'язком загального з частковим через специфічне, що здійснюється за умови реалізації принципу відповідності.

Без сумніву, діяльність соціальних педагогів на кожному із означених рівнів потребує необхідності реалізовувати низку професійних функцій, окреслених у Державному галузевому стандарті. А це, у свою чергу, обумовлює створення оптимальних умов для формування у майбутнього соціального педагога професійних знань, умінь і навичок, тобто формування професіонала, до характеристики якого можна включити як психологічні якості, педагогічні здібності, так і низку особистісних якостей (пунктність, емоційність, самоконтроль, самовдосконалення, принциповість та ін.) [8, с.51-52].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання соціально-педагогічної діяльності соціального педагога та його професійної підготовки досліджували вітчизняні вчені, які визначали пріоритетне завдання вищої освіти – підготовка фахівця нового рівня якості (В.Андрущенко, В.Бондзарь, І.Зявон, Н.Ничало, О.Мороз, С.Сисоєва, Д.Чернелівський).

Питання структури та функції соціально-педагогічної діяльності, як особливого виду професійної діяльності досліджували такі науковці, як Т.Васильова, М.Галагузова, А.Капська, Л.Коваль, Г.Лактіонова, Л.Мищик, А.Мудрик, Р.Овчарова.

Численні науково-теоретичні дослідження проблеми теоретичної та практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі, присвячені праці А.Капської, Л.Мищик, В.Нікітіної, В.Полішук, С.Харченко; питання особливостей професійної соціально-педагогічної діяльності та врахування їх у процесі професійної підготовки – В.Бочарової, Ю.Галагузової, І.Звереві, Г.Лактіонової, А.Капської, Л.Мищик, Л.Штефан, З.Фалинської; питання підготовки і професійного становлення соціальних педагогів і соціальних працівників – С.Архипової, В.Сластьоніної, С.Тетерського, С.Чистякової, Н.Шмельової та ін.

Науковці наголошують на тому, що професійна підготовка майбутнього соціального педагога в сучасних умовах свідчить про розширення професійних компетенцій фахівця, що зумовлюється орієнтацією на нові тенденції розвитку освіти в Україні та пріоритети сучасності. Тому важливою особливістю у підготовці сучасного соціального педагога є формування в нього здатності до роботи з дітьми дошкільного віку у процесі їхньої статево-рольової соціалізації.

Метою статті є аналіз сутності поняття «професійна підготовка», виявлення особливостей педагогічної проблеми професійної підготовки студентів соціальної освіти до виховання дошкільників у процесі їхньої статево-рольової соціалізації та визначення критеріїв професійної готівності майбутніх соціальних педагогів у цій сфері.

Виклад основного матеріалу статті. Сучасний етап розвитку системи вищої освіти характеризується інноваційним пошуком найвагоміших важелів впливу на покращення якості фахової підготовки.

Період сьогодення вимагає стійких мотиваційних установок, високоморальних принципів суб'єкта, любові і поваги до людей, уміння розуміти інших. У цьому зв'язку в процесі підготовки фахівців в галузі соціальної педагогіки важливу роль відіграє формування психологічної готовності до професійної соціально-педагогічної діяльності [8, с.45].

Щоб розкрити зміст поняття «професійна підготовка» слід насамперед проаналізувати словникові джерела, педагогічну та психологічну літературу:

«Професійна підготовка» – це цілеспрямований процес навчання реальних і потенційних працівників професійних знань та вмінь з метою набуття навичок, необхідних для виконання певних видів робіт [5, с.59].

«Професійна підготовка» – процес і результат діяль-